

Dohovor o právach dieťaťa

Distr.: Všeob.
29. máj 2013

Orig.: angličtina

Výbor pre práva dieťaťa

Všeobecný komentár č. 14 (2013) o práve dieťaťa na prvoradé zohľadnenie jeho alebo jej najlepšieho záujmu (čl. 3 ods. 1)*

* Prijatý výborom na jeho šesťdesiatom druhom zasadnutí (14. január – 1. február 2013).

Obsah

	<i>Odseky</i>	<i>Strana</i>
I. Úvod	1-9	3
A. Najlepší záujem dieťaťa: právo, zásada a procedurálne pravidlo	1-7	3
B. Štruktúra	8-9	4
II. Ciele	10-12	4
III. Povaha a rozsah povinností štátov, ktoré sú zmluvnými stranami Dohovoru	13-16	5
IV. Právna analýza a súvislosti so základnými zásadami Dohovoru	17-45	7
A. Analýza doslovného znenia článku 3 ods. 1	17-40	7
1. „Pri akýchkoľvek postupoch týkajúcich sa detí“	17-24	7
2. „Verejnými a súkromnými zariadeniami sociálnej starostlivosti, súdmi, správnymi alebo zákonodarnými orgánmi“	25-31	8
3. „Najlepší záujem dieťaťa“	32-35	9
4. „Musí byť prvoradým hľadiskom“	36-40	10
B. Najlepší záujem dieťaťa a súvislosti s ďalšími základnými zásadami Dohovoru	41-45	11
1. Najlepší záujem dieťaťa a právo na nediskrimináciu (čl. 2).....	41	11
2. Najlepší záujem dieťaťa a právo na život, zachovanie života a rozvoj (čl. 6)	42	11
3. Najlepší záujem dieťaťa a právo byť vypočuté (čl. 12).....	43-45	11
V. Implementácia: posúdenie a určenie najlepších záujmov dieťaťa	46-47	12
A. Posúdenie a určenie najlepších záujmov.....	48-84	12
1. Prvky, ktoré je nevyhnutné zohľadniť pri posudzovaní najlepšieho záujmu dieťaťa	52-79	13
2. Vyváženie prvkov v posudzovaní najlepšieho záujmu dieťaťa	80-84	17
B. Procedurálne záruky pre garanciu vykonávania najlepších záujmov dieťaťa.	85-99	18
VI. Šírenie	100-101	21

„Najlepší záujem dieťaťa musí byť prvoradým hľadiskom pri akýchkoľvek postupoch týkajúcich sa detí, či už vykonávaných verejnými alebo súkromnými zariadeniami sociálnej starostlivosti, súdmi, správnymi alebo zákonodarnými orgánmi.“

Dohovor OSN o právach dieťaťa (čl. 3 ods. 1)

I. Úvod

A. Najlepší záujem dieťaťa: právo, zásada a procedurálne pravidlo

1. Článok 3 odsek 1 Dohovoru o právach dieťaťa (ďalej len „Dohovor“) zaručuje dieťaťu právo na posúdenie jeho alebo jej najlepších záujmov a ich prvoradé zohľadnenie pri akýchkoľvek krokoch alebo rozhodnutiach, ktoré sa ho týkajú, tak vo verejnej, ako aj v súkromnej sfére. Toto právo vyjadruje jednu zo základných hodnôt Dohovoru. Výbor pre práva dieťaťa (ďalej len „Výbor“) označil článok 3 ods.1 za jednu zo štyroch základných zásad Dohovoru pre interpretáciu vykonávania všetkých práv dieťaťa¹ a aplikuje ju ako dynamickú koncepciu, ktorá si vyžaduje posúdenie primerané konkrétnemu kontextu.

2. Koncepcia „najlepšieho záujmu dieťaťa“ nie je nová. V skutočnosti siaha už do obdobia pred vznikom Dohovoru, kedy sa v roku 1959 stala súčasťou Deklarácie práv dieťaťa (ods. 2), Dohovoru o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien (čl. 5 písm. b) a 16 ods. 1 písm. d)), regionálnych nástrojov a mnohých vnútroštátnych a medzinárodných zákonov.

3. Dohovor explicitne odkazuje na najlepší záujem dieťaťa aj vo svojich ďalších článkoch: v článku 9: Odlúčenie od rodičov, článku 10: Spájanie rodín; článku 18: Rodičovská zodpovednosť, článku 20: Pozbavenie rodinného prostredia a náhradná starostlivosť, článku 21: Adopcia, článku 37 písm. c): Umiestnenie dieťaťa vo väzbe oddelene od dospelých, článku 40 ods. 2 písm. b) bodu (iii): procedurálne záruky, vrátane prítomnosti rodičov na súdnych pojednávaníach v trestných veciach, ktoré sa týkajú detí v konflikte so zákonom. Na najlepší záujem dieťaťa odkazuje aj Opčný protokol k Dohovoru o predaji detí, detskej prostitúcii a detskej pornografii (preambula a čl. 8) a Opčný protokol k Dohovoru o procedúre oznámení (preambula a čl. 2 a 3).

4. Koncepcia najlepšieho záujmu dieťaťa sa sústreďí na zabezpečenie plného a účinného využívania práv uznaných Dohovorom a celistvého rozvoja dieťaťa.² Výbor už upozornil,³ že „posúdenie najlepšieho záujmu dieťaťa zo strany dospelého nesmie prekonať povinnosť rešpektovať všetky práva dieťaťa vyplývajúce z Dohovoru“. Upozorňuje, že Dohovor neurčuje žiadnu hierarchiu práv, všetky práva v ňom zakotvené sú „v najlepšom záujme dieťaťa“ a žiadne právo nesmie byť ohrozené negatívnym výkladom najlepšieho záujmu dieťaťa.

5. Úplná aplikácia koncepcie najlepšieho záujmu dieťaťa si vyžaduje rozvoj prístupu založeného na právach, do ktorého budú zapojení všetci aktéri, a ktorý zabezpečí celistvú

¹ Všeobecný komentár Výboru č. 5 (2003) o všeobecných vykonávacích opatreniach Dohovoru o právach dieťaťa ods.12; a č. 12 (2009) o práve dieťaťa na vypočutie, ods. 2.

² Výbor od zmluvných štátov Dohovoru očakáva, že budú interpretovať vývoj ako „celistvú koncepciu zahŕňajúcu telesný, duševný, duchovný, morálny, psychologický a sociálny vývoj dieťaťa“ (všeobecný komentár č. 5 ods. 12).

³ Všeobecný komentár č. 13 (2011) o práve na ochranu pred všetkými formami násillia, ods. 61.

telesnú, psychologickú, morálnu a duchovnú integritu dieťaťa a podporí jeho alebo jej ľudskú dôstojnosť.

6. Výbor upozorňuje, že koncepcia najlepšieho záujmu dieťaťa má tri zložky:

a) Hmotné právo: Právo dieťaťa na posúdenie jeho alebo jej najlepšieho záujmu a jeho prvoradé zohľadnenie v situácii, keď sa s cieľom rozhodnúť o danej veci posudzujú rôzne záujmy, a záruka, že toto právo bude vykonané vždy, keď pôjde o rozhodnutie týkajúce sa dieťaťa, skupiny identifikovaných alebo neidentifikovaných detí alebo o deti všeobecne. Článok 3 ods. 1 zakladá vnútornú povinnosť pre zmluvné štáty Dohovoru, je priamo uplatniteľný (samovykonateľný) a je možné sa naň odvolať na súde.

b) Základný výkladový právny princíp: Ak môže mať právne ustanovenie viac výkladov, treba uprednostniť výklad, ktorý najúčinnejšie slúži najlepšiemu záujmu dieťaťa. Rámcom pre výklad sú práva zakotvené v Dohovore a jeho Opčných protokoloch.

c) Procesné právo: Kedykoľvek treba prijať rozhodnutie, ktoré ovplyvní konkrétne dieťa, identifikovanú skupinu detí alebo deti všeobecne, rozhodovací proces musí zahŕňať posúdenie možného vplyvu (pozitívneho alebo negatívneho) rozhodnutia na dané dieťa alebo deti. Posúdenie a určenie najlepšieho záujmu dieťaťa si vyžaduje procedurálne záruky. Odôvodnenie rozhodnutia musí, navyše, preukázať explicitné zohľadnenie práva. V tejto súvislosti musia zmluvné štáty Dohovoru vysvetliť, akým spôsobom bolo rešpektované právo v rozhodnutí, tzn. čo sa považuje za konanie v najlepšom záujme dieťaťa, na akých kritériách sa zakladá a akú váhu mali najlepšie záujmy dieťaťa v porovnaní s ostatnými záujmami, či už v prípade širokých otázok politiky, alebo v individuálnych prípadoch.

7. V tomto všeobecnom komentári zahŕňa výraz „najlepší záujem dieťaťa“ všetky tri vyššie uvedené rozmery.

B. Štruktúra

8. Rozsah tohto všeobecného komentára sa obmedzuje na článok 3 ods. 1 Dohovoru a nezaobera sa článkom 3 ods.2, ktorý sa týka blaha dieťaťa, ani článkom 3 ods. 3, v ktorom sa stanovujú povinnosti zmluvných štátov Dohovoru zabezpečiť, aby inštitúcie, služby a zariadenia zodpovedné za starostlivosť a ochranu detí spĺňali normy stanovené kompetentnými úradmi.

9. Výbor stanovuje ciele (kapitola II) tohto všeobecného komentára a prezentuje povahu a rozsah povinností zmluvných štátov Dohovoru (kapitola III). Zároveň predkladá aj právnu analýzu článku 3 ods. 1 (kapitola IV), v ktorej poukazuje na súvislosti s ďalšími základnými zásadami Dohovoru. Kapitola V je venovaná vykonávaniu zásad najlepšieho záujmu dieťaťa v praxi a kapitola VI obsahuje usmernenia o šírení všeobecného komentára.

II. Ciele

10. Snahou tohto všeobecného komentára je zabezpečiť uplatňovanie a rešpektovanie najlepšieho záujmu dieťaťa zmluvnými štátmi Dohovoru. Definuje požiadavky, na ktoré je potrebné kladť dôraz najmä v súdnych a správnych rozhodnutiach, ako aj ďalšie kroky týkajúce sa dieťaťa ako jednotlivca, vo všetkých etapách prijímania zákonov, politik, stratégií, programov, plánov, rozpočtov, legislatívnych a rozpočtových iniciatív a usmernení – tzn. vo všetkých vykonávacích opatreniach – týkajúcich sa detí všeobecne alebo detí ako špecifickej skupiny. Výbor očakáva, že tento všeobecný komentár bude

usmerňovať rozhodnutia všetkých osôb, ktoré sa zaoberajú deťmi, vrátane rodičov a opatrovníkov.

11. Najlepší záujem dieťaťa je dynamickou koncepciou, ktorá zahŕňa rôzne priebežne sa vyvíjajúce otázky. Tento všeobecný komentár je rámcom na posudzovanie a určovanie najlepšieho záujmu dieťaťa; jeho snahou nie je predpísať, čo je najlepšie pre dieťa v každej situácii a čase.

12. Hlavným cieľom všeobecného komentára je posilniť chápanie a uplatňovanie práva detí na posúdenie ich najlepšieho záujmu a jeho prednostné zohľadnenie, alebo v niektorých prípadoch, jediné možné zohľadnenie (pozri odsek 38 nižšie). Jeho celkovým cieľom je podporiť skutočnú zmenu postojov, ktorá by viedla k úplnému rešpektovaniu detí ako držiteľov práv. Konkrétnejšie, toto v sebe skrýva implikácie pre:

- a) prípravu vykonávacích opatrení prijímaných vládami,
- b) jednotlivé rozhodnutia súdnych a správnych orgánov alebo verejných subjektov prijímané prostredníctvom ich zástupcov, ktoré sa dotýkajú jedného alebo viacerých detí,
- c) rozhodnutia subjektov občianskej spoločnosti a súkromného sektora vrátane ziskových a neziskových organizácií, ktoré poskytujú služby súvisiace s deťmi alebo vplývajúce na deti,
- d) usmernenia pre kroky prijaté osobami pracujúcimi s deťmi a pre deti vrátane rodičov a opatrovníkov.

III. Povaha a rozsah povinností štátov, ktoré sú zmluvnými stranami Dohovoru

13. Každý zmluvný štát Dohovoru je povinný rešpektovať a vykonávať právo dieťaťa na posúdenie a prioritné uplatňovanie jeho alebo jej najlepšieho záujmu a je povinný prijať všetky potrebné ciele a konkrétne opatrenia na úplné vykonávanie tohto práva.

14. Článok 3 ods. 1 stanovuje rámec obsahujúci tri typy povinností zmluvných štátov Dohovoru:

- a) povinnosť zabezpečiť, aby bol najlepší záujem dieťaťa *riadne integrovaný a konzistentne uplatňovaný* v každom konaní verejnej inštitúcie, najmä vo všetkých vykonávacích opatreniach, správnych a súdnych konaniach, ktoré priamo alebo nepriamo ovplyvňujú deti,
- b) povinnosť zabezpečiť, aby všetky súdne a správne rozhodnutia, politiky a vnútroštátne právne predpisy týkajúce sa detí demonštrovali, že najlepší záujem dieťaťa je ich prvoradým hľadiskom. Sem patrí aj opis, akým spôsobom sa najlepšie záujmy dieťaťa skúmajú a hodnotia, a aká váha sa im pripisuje pri rozhodovaní,
- c) povinnosť zabezpečiť posúdenie najlepšieho záujmu dieťaťa a jeho prvoradé zohľadnenie v rozhodnutiach a krokoch prijímaných súkromným sektorom vrátane poskytovateľov služieb, alebo akýmkoľvek súkromným subjektom, alebo inštitúciou prijímajúcou rozhodnutia, ktoré sa týkajú dieťaťa alebo ho môžu ovplyvniť.

15. Na zabezpečenie súladu s Dohovorom by mali zmluvné štáty prijať viacero implementačných opatrení v súlade s článkami 4, 42 a 44 odsek 6 Dohovoru a zabezpečiť, aby hľadisko dieťaťa bolo prvoradým vo všetkých krokoch vrátane:

- a) skúmania a, v prípade potreby, novelizácie vnútroštátnych právnych predpisov a ďalších prameňov práva tak, aby zahŕňali článok 3 ods.1 a zabezpečili

zavedenie požiadavky na prednostné zohľadnenie najlepšieho záujmu dieťaťa do vnútroštátnych právnych predpisov, legislatívy územných celkov, predpisov upravujúcich fungovanie súkromných a verejných inštitúcií poskytujúcich služby deťom alebo s vplyvom na deti, súdneho a správneho konania na všetkých úrovniach, a to tak hmotné právo, ako aj ako procesné právo,

b) obhajoba najlepšieho záujmu dieťaťa pri koordinácii a vykonávaní politík na národnej, regionálnej a miestnej úrovni,

c) vytvorenia mechanizmov a postupov na podávanie sťažností, odvolaní a nápravy s cieľom v plnej miere realizovať právo dieťaťa na riadnu integráciu jeho alebo jej najlepšieho záujmu a jeho konzistentnú aplikáciu vo všetkých vykonávacích opatreniach, súdnych a správnych konaniach relevantných pre dieťa alebo s vplyvom na dieťa,

d) obhajoba najlepšieho záujmu dieťaťa pri pridelovaní národných zdrojov na programy a opatrenia zamerané na vykonávanie práv detí a aktivity, na ktoré sa sústreďujú medzinárodná alebo rozvojová pomoc,

e) zabezpečenia explicitného zohľadnenia najlepšieho záujmu dieťaťa pri stanovovaní, monitorovaní a vyhodnocovaní zberu údajov, v prípade potreby aj zabezpečenie podporného výskumu otázok práv detí,

f) poskytovania informácií a školenia o článku 3 ods.1 a jeho používaní v praxi zamerané na všetkých, ktorí prijímajú rozhodnutia priamo alebo nepriamo ovplyvňujúce deti vrátane odborných pracovníkov a ďalších ľudí pracujúcich pre deti a s deťmi,

g) poskytovania príslušných informácií deťom v jazyku, ktorému rozumejú, ich rodinám a opatrovníkom, aby pochopili rozsah práva chráneného podľa článku 3 ods.1 a vytváranie takých podmienok, v ktorých budú deti schopné vyjadriť svoj názor a bude možné zabezpečiť, aby sa naň riadne prihliadalo,

h) boja proti negatívnym postojom a vnímaniu, ktoré hatia naplnenie práva dieťaťa na posúdenie a prednostné zohľadnenie jeho alebo jej najlepšieho záujmu, prostredníctvom komunikačných programov zapájajúcich masovokomunikačné prostriedky a sociálne siete ako aj deti, s cieľom dosiahnuť uznanie detí ako nositeľov práv.

16. Pri plnej realizácii najlepšieho záujmu dieťaťa je potrebné zohľadniť nasledujúce parametre:

- a) univerzálnu, nedeliteľnú, vzájomne závislú a vzájomne súvisiacu povahu práv detí,
- b) uznanie detí ako držiteľov práv,
- c) globálnu povahu a dosah Dohovoru,
- d) povinnosť zmluvných štátov Dohovoru rešpektovať, chrániť a naplňovať všetky práva zakotvené v Dohovore,
- e) krátkodobé, strednodobé a dlhodobé účinky krokov súvisiacich s rozvojom dieťaťa v priebehu času.

IV. Právna analýza a súvislosti so základnými zásadami Dohovoru

A. Analýza doslovného znenia článku 3 ods.1

1. „Pri akýchkoľvek postupoch týkajúcich sa detí“

a) „pri akýchkoľvek postupoch“

17. Cieľom článku 3 ods.1 je garantovať právo vo všetkých rozhodnutiach a postupoch týkajúcich sa detí. Znamená to, že každý postup týkajúci sa dieťaťa alebo detí musí prednostne prihliadať na najlepší záujem dieťaťa. Slovo „postupy“ zahŕňa nielen rozhodnutia, ale všetky kroky, konanie, návrhy, služby, procedúry a ďalšie opatrenia.

18. Nekonanie alebo zlyhanie a opomenutie sú tiež „postupmi“, napr. keď orgány sociálnej starostlivosti nekonajú a neochránia dieťa pred zneužívaním alebo zanedbávaním.

b) „týkajúcich sa“

19. Zákonná povinnosť sa vzťahuje na všetky rozhodnutia a postupy, ktoré priamo alebo nepriamo ovplyvňujú deti. Preto pojem „týkajúcich sa“ odkazuje najmä a predovšetkým na opatrenia a rozhodnutia priamo súvisiace s dieťaťom, deťmi ako skupinou alebo deťmi všeobecne, a potom aj na ostatné opatrenia, ktoré majú vplyv na jednotlivé dieťa, deti ako skupinu a deti všeobecne, aj vtedy, ak nie sú priamym cieľom opatrenia. Ako Výbor už uviedol vo svojom všeobecnom komentári č. 7 (2005), takéto postupy zahŕňajú postupy zamerané na deti (napr. v súvislosti so zdravotnou starostlivosťou, starostlivosťou alebo vzdelávaním) ako aj postupy, ktoré zahŕňajú deti a ďalšie skupiny obyvateľstva (napr. súvisiace so životným prostredím, bývaním alebo dopravou) (ods. 13 písm. b)). Výraz „týkajúcich sa“ preto treba chápať vo veľmi širokom význame.

20. V skutočnosti všetky postupy zmluvného štátu Dohovoru deti určitým spôsobom ovplyvňujú. Neznamená to však, že každý postup uskutočnený zmluvným štátom Dohovoru musí zahŕňať úplný formálny proces posudzovania a určovania najlepšieho záujmu dieťaťa. Ak ale rozhodnutie významným spôsobom ovplyvňuje dieťa alebo deti, je vhodné prijať vyššiu úroveň ochrany a podrobnejšie postupy na prihliadnutie na najlepšie záujmy dieťaťa.

V súvislosti s opatreniami, ktoré nie sú priamo namierené na dieťa alebo deti, by bolo potrebné pojem „týkajúcich sa“ objasniť vo svetle okolností každého prípadu, aby bolo možné stanoviť stupeň vplyvu postupu na dieťa alebo deti.

c) „detí“

21. Pojem „deti“ označuje všetky osoby, ktoré nedosiahli vek 18 rokov v rámci jurisdikcie zmluvného štátu Dohovoru, bez akejkoľvek diskriminácie, v súlade s článkami 1 a 2 Dohovoru.

22. Článok 3 ods. 1 sa vzťahuje na deti ako jednotlivcov a ukladá zmluvným štátom Dohovoru povinnosť posúdiť a v jednotlivých rozhodnutiach prioritne uplatňovať najlepší záujem dieťaťa.

23. Pojem „deti“ však implikuje, že právo na riadne zohľadnenie najlepšieho záujmu platí nielen pre deti ako jednotlivcov, ale aj ako skupinu a pre deti všeobecne. V súlade s tým sú zmluvné štáty Dohovoru povinné posúdiť a prioritne zohľadniť najlepší záujem

detí ako skupiny alebo detí všeobecne vo všetkých postupoch, ktoré sa ich týkajú. Evidentné je to najmä pri všetkých vykonávacích opatreniach. Výbor⁴ zdôrazňuje, že najlepší záujem dieťaťa je individuálnym, ale zároveň kolektívnym právom a aplikácia tohto práva v prípade detí pôvodného obyvateľstva ako skupiny si vyžaduje zväžiť, ako toto právo súvisí s kultúrnymi kolektívnymi právami.

24. Neznamená to, že v rozhodnutí týkajúcom sa konkrétneho dieťaťa by museli byť jeho alebo jej záujmy chápané ako rovnaké so záujmami takýchto detí vo všeobecnosti. Článok 3 ods. 1 skôr implikuje, že najlepší záujem dieťaťa musí byť posudzovaný individuálne. Postupy na stanovenie najlepšieho záujmu detí – individuálneho a ako skupiny – sú uvedené v nasledujúcej kapitole V.

2. „Verejnými a súkromnými zariadeniami sociálnej starostlivosti, súdmi, správnymi alebo zákonodarnými orgánmi“

25. Povinnosť zmluvného štátu Dohovoru riadne prihliadať na najlepšie záujmy dieťaťa je komplexnou povinnosťou zahŕňajúcou verejné a súkromné zariadenia sociálnej starostlivosti, súdy, správne a legislatívne orgány, ktoré priamo alebo nepriamo pracujú s deťmi. I keď sa v článku 3 ods.1 explicitne neuvádzajú rodičia, najlepší záujem dieťaťa „je ich základným záujmom“ (čl. 18 ods. 1).

a) „verejné alebo súkromné zariadenia sociálnej starostlivosti“

26. Toto označenie by nemalo byť úzko a obmedzene chápané ako sociálne zariadenia *stricto sensu*, ale ako všetky zariadenia, ktorých práca a rozhodnutia vplývajú na deti a napĺňanie ich práv. Takéto zariadenia nezahŕňajú len zariadenia priamo súvisiace s hospodárskymi, sociálnymi a kultúrnymi právami (napr. zdravotná starostlivosť, životné prostredie, vzdelávanie, obchod, oddych a hra atď.), ale aj zariadenia a inštitúcie súvisiace s občianskymi právami a slobodami (napr. zápis narodenia, ochrana proti násiliu vo všetkých prostrediach atď.). Súkromné zariadenia sociálnej starostlivosti zahŕňajú organizácie súkromného sektora – ziskové aj neziskové – ktoré zohrávajú úlohu v poskytovaní služieb rozhodujúcich pre využívanie práv deťmi, a ktoré konajú v mene alebo v súčinnosti so štátnymi službami ako ich alternatíva.

b) „súdy“

27. Výbor zdôrazňuje, že „súdy“ sú odkazom na všetky súdne konania, na všetkých úrovniach – bez ohľadu na to, či im predsedá profesionálny sudca alebo laik – a všetky relevantné postupy týkajúce sa detí, bez obmedzenia. Medzi tieto patrí poradenstvo, mediácia a zmierovacie procesy.

28. V trestných veciach sa zásada najlepšieho záujmu dieťaťa vzťahuje na deti v konflikte so zákonom (tzn. obvinené, obžalované alebo odsúdené) alebo v kontakte so zákonom (ako obeť alebo svedkovia), ako aj na deti postihnuté situáciou ich rodičov, ktorí sa dostali do konfliktu so zákonom. Výbor⁵ zdôrazňuje, že ochrana najlepšieho záujmu dieťaťa znamená, že tradičné ciele trestnej spravodlivosti – represia alebo odplata – musia v prípade detských delikventov ustúpiť cieľom rehabilitačnej a restoratívnej spravodlivosti.

29. V občianskych veciach môže dieťa obhajovať svoje najlepšie záujmy priamo alebo prostredníctvom svojho zástupcu (napr. pri určovaní otcovstva, zanedbávaní alebo zneužívaní dieťaťa, zlúčení rodiny, ubytovaní atď.) Dieťa môže byť dotknuté procesom

⁴ Všeobecný komentár č.11 (2009) o deťoch pôvodného obyvateľstva a ich právach podľa Dohovoru, ods. 30.

⁵ Všeobecný komentár č. 10 (2007) o právach detí v justícii pre mladistvých, ods. 10.

napr. v konaniach týkajúcich sa adopcie alebo rozvodu, rozhodnutiach o opatrovníctve, mieste pobytu, kontakte alebo iných záležitostiach, ktoré zásadne ovplyvňujú jeho alebo jej život a vývoj, ako aj v konaniach v prípade zanedbávania alebo zneužívania. Súd je povinný zabezpečiť, aby bol zohľadnený najlepší záujem dieťaťa vo všetkých takýchto situáciách a rozhodnutiach, či už procesnej alebo vecnej povahy, a musí preukázať, že tak účinne vykonal.

c) „správne orgány“

30. Výbor zdôrazňuje, že rozsah rozhodnutí prijímaných správnymi orgánmi na všetkých úrovniach je veľmi široký – od rozhodnutí týkajúcich sa vzdelávania, starostlivosti, zdravia, životného prostredia, životných podmienok a ochrany, až po azyl, prísťahovalectvo, prístup k občianstvu a iné. Jednotlivé rozhodnutia prijímané správnymi orgánmi v týchto oblastiach treba vyhodnotiť a zohľadniť v nich najlepší záujem dieťaťa z pohľadu všetkých vykonávacích opatrení.

d) „zákonodarné orgány“

31. Rozšírenie povinnosti zmluvných štátov Dohovoru na ich „zákonodarné orgány“ zreteľne poukazuje na to, že článok 3 ods. 1 sa vzťahuje na deti všeobecne, nielen na deti ako jednotlivcov. Pri prijímaní akéhokoľvek zákona, predpisu, či kolektívnych zmlúv – ako sú dvojstranné alebo mnohostranné obchodné zmluvy alebo mierové dohody s vplyvom na deti – by sa tiež mal prednostne zohľadňovať najlepší záujem dieťaťa. Právo dieťaťa na posúdenie a prednostné zohľadnenie jeho alebo jej najlepšieho záujmu treba explicitne začleniť do všetkých relevantných zákonodarných predpisov, nie iba do zákonov, ktoré sa konkrétne zameriavajú na deti. Táto povinnosť platí aj pre schvaľovanie rozpočtov, ktorých príprava si vyžaduje pohľad z perspektívy najlepšieho záujmu dieťaťa, aby boli citlivé voči problematike dodržiavania práv detí.

3. „Najlepší záujem dieťaťa“

32. Pojem „najlepší záujem dieťaťa“ je nesmierne komplexný a jeho obsah treba stanovovať podľa konkrétnych prípadov. Zákonodarca, sudca, správny, sociálny alebo školský orgán budú schopní práve prostredníctvom výkladu a vykonávania čl. 3 ods. 1 v súlade s ostatnými ustanoveniami Dohovoru vyjasniť pojem a použiť ho v konkrétnej situácii. Najlepší záujem dieťaťa je však zároveň pojmom pružným a adaptabilným. Treba ho prispôbiť a definovať podľa konkrétnej situácie dotknutého dieťaťa alebo detí, zohľadniť pri tom ich osobný kontext, situáciu a potreby. Pri jednotlivých rozhodnutiach je potrebné posúdiť najlepší záujem dieťaťa a určiť ho vo svetle špecifických okolností situácie konkrétneho dieťaťa. Pri kolektívnych rozhodnutiach – napr. rozhodnutiach zákonodarcov – je nevyhnuté posúdiť a určiť najlepší záujem dieťaťa vo svetle okolností príslušnej skupiny a/alebo detí všeobecne. V oboch prípadoch sa musí posúdenie a určenie uskutočniť tak, aby v plnej miere rešpektovalo všetky práva zakotvené v Dohovore a jeho Opčných protokoloch.

33. Hľadisko najlepšieho záujmu dieťaťa by sa malo uplatňovať vo všetkých záležitostiach týkajúcich sa dieťaťa alebo detí a zohľadňovať pri riešení možných konfliktov medzi právami zakotvenými v Dohovore a iných ľudskoprávných dohodách. Treba sa zamerať na identifikáciu možných riešení, ktoré budú v najlepšom záujme dieťaťa. Toto implikuje, že zmluvné štáty Dohovoru majú pri prijímaní vykonávacích opatrení povinnosť jasne vymedziť najlepší záujem detí, vrátane detí v zraniteľných situáciách.

34. Flexibilita koncepcie najlepšieho záujmu dieťaťa umožňuje reagovať na situáciu jednotlivých detí a rozvíjať poznatky o ich vývoji. Zároveň však ponúka priestor aj na manipuláciu – koncepciu najlepšieho záujmu dieťaťa zneužívajú vlády a štátne orgány na ospravedlnenie rasistických politík, rodičia na obranu vlastných záujmov v sporoch

o opatrovnictvo, či nevšímaví odborní pracovníci, ktorí posúdenie najlepšieho záujmu dieťaťa považujú za irelevantné alebo nedôležité.

35. V súvislosti s vykonávacími opatreniami, si zabezpečenie toho, aby hľadisko dieťaťa bolo prvoradým pri príprave právnych predpisov a politik a ich vykonávaní na všetkých úrovniach vlády, vyžaduje kontinuálny proces hodnotenia vplyvu na práva dieťaťa (CRIA – z angl. child rights impact assessment), ktoré pomôže predvídať vplyv akéhokoľvek navrhovaného zákona, politiky alebo rozpočtovej alokácie na deti, ich využívanie práv a vyhodnotiť skutočný vplyv ich implementácie.⁶

4. „Musí byť prvoradým hľadiskom“

36. Najlepší záujem dieťaťa musí byť prvoradým hľadiskom pri prijímaní všetkých vykonávacích opatrení. Slová „musí byť“ ukladajú zmluvným štátom Dohovoru zásadnú právnu povinnosť a znamenajú, že zmluvný štát sa nemôže rozhodovať, či treba alebo nie vyhodnotiť najlepší záujem dieťaťa a pripísať mu prvoradú váhu pri vykonávaní akýchkoľvek postupov.

37. Výraz „prvoradé hľadisko“ znamená, že najlepší záujem dieťaťa sa nesmie posudzovať na rovnakej úrovni s inými hľadiskami. Túto silnú pozíciu opodstatňuje špeciálna situácia dieťaťa: závislosť, zrelosť, právny status a často nemožnosť vysloviť sa. Deti majú menej možností než dospelí dôrazne sa zastať svojich záujmov, a preto tí, ktorí o nich rozhodujú, musia tieto záujmy explicitne poznať. Ak sa záujmy dieťaťa nezdôrazňujú, často sa stáva, že sa prehliadnu.

38. V súvislosti s adopciou (čl. 21) je právo na zohľadnenie najlepšieho záujmu dieťaťa ešte silnejšie; nie je len „prvoradým hľadiskom“, ale stáva sa „**najdôležitejším hľadiskom**“. A skutočne, najlepší záujem dieťaťa musí byť určujúcim faktorom pri prijímaní rozhodnutí o adopcii, ale aj v iných záležitostiach.

39. Keďže sa článok 3 ods. 1 vzťahuje na širokú škálu situácií, Výbor si uvedomuje potrebu určitej pružnosti v jeho uplatňovaní. Najlepší záujem dieťaťa – po posúdení a určení – môže byť v rozpore s inými záujmami alebo právami (napr. iných detí, verejnosti, rodičov atď.). Potenciálne konflikty medzi najlepším záujmom dieťaťa, zohľadňovanými individuálne, a záujmami skupiny detí alebo detí všeobecne treba riešiť individuálne, prípad od prípadu, starostlivo zvažovať záujmy všetkých strán a hľadať vhodný kompromis. To isté treba urobiť aj ak sú v rozpore s najlepším záujmom dieťaťa práva iných osôb. Ak nie je možné ich zosúladiť, príslušné orgány a rozhodujúci činitelia musia zanalyzovať a posúdiť váhu práv všetkých zúčastnených, pamätajúc na to, že najlepší záujem dieťaťa ako prvoradé hľadisko znamená, že najlepší záujem dieťaťa má prioritu a nie je len jedným zo záujmov strán. Tomu, čo je v najlepšom záujme dieťaťa, preto treba pripísať omnoho väčšiu váhu.

40. Skutočnosť, že najlepší záujem dieťaťa sa považuje za „prvoradé hľadisko“ znamená, že je nevyhnutné byť si vedomí toho, aké miesto patrí najlepšiemu záujmu detí vo všetkých postupoch a krokoch a byť ochotní v prvom rade a za každých okolností zohľadniť tieto záujmy, ale najmä vtedy, ak má konanie na príslušné deti nepopierateľný vplyv.

⁶ Všeobecný komentár č. 5 (2003) o všeobecných vykonávacích opatreniach Dohovoru o právach dieťaťa, ods. 45.

B. Najlepší záujem dieťaťa a súvislosti s ďalšími základnými zásadami Dohovoru

1. Najlepší záujem dieťaťa a právo na nediskrimináciu (čl. 2)

41. Právo na nediskrimináciu nie je pasívnou povinnosťou, ktorá len zakazuje všetky formy diskriminácie pri využívaní práv zakotvených v Dohovore, ale vyžaduje si, aby zmluvný štát Dohovoru prijímal primerané proaktívne opatrenia zamerané na zabezpečenie rovnakých príležitostí na využívanie práv zakotvených v Dohovore pre všetky deti. Toto si môže vyžadovať aj prijatie opatrení pozitívnej diskriminácie zameraných na nápravu skutočnej existujúcej nerovnosti.

2. Najlepší záujem dieťaťa a právo na život, zachovanie života a rozvoj (čl. 6)

42. Zmluvné štáty Dohovoru sú povinné vytvoriť prostredie, ktoré rešpektuje ľudskú dôstojnosť a zabezpečuje celistvý rozvoj každého dieťaťa. Pri posudzovaní a určovaní najlepšieho záujmu dieťaťa musí zmluvný štát Dohovoru zaručiť dodržiavanie prirodzeného práva dieťaťa na život, zachovanie života a rozvoj.

3. Najlepší záujem dieťaťa a právo byť vypočuté (čl. 12)

43. Posúdenie najlepšieho záujmu dieťaťa musí zahŕňať rešpektovanie práva dieťaťa vyjadriť slobodne svoj názor a brať do úvahy jeho alebo jej požiadavky v každej záležitosti, ktorá sa ho alebo jej týka. Toto bolo jasne vyjadrené aj vo všeobecnom komentári Výboru č. 12, ktorý zároveň poukazuje na neoddeliteľné súvislosti medzi článkom 3 ods. 1 a článkom 12. Tieto dva články sa vzájomne dopĺňajú: úlohou prvého je naplniť najlepší záujem dieťaťa, úlohou druhého je poskytnúť metodológiu na vypočutie názorov dieťaťa alebo detí a ich zapojenie do všetkých záležitostí, ktoré sa ich týkajú, vrátane posúdenia ich najlepších záujmov. Článok 3 ods. 1 nie je možné správne aplikovať bez toho, aby boli splnené požiadavky stanovené v článku 12. Podobne článok 3 ods. 1 posilňuje funkčnosť článku 12, najmä tým, že podporuje základnú úlohu detí vo všetkých rozhodnutiach, ktoré ovplyvňujú ich život⁷.

44. V situáciách, kedy ide o posúdenie najlepšieho záujmu dieťaťa a jeho alebo jej právo na vypočutie, je nevyhnutné prihliadať na rozvíjajúce sa schopnosti dieťaťa (čl. 5). Výbor už stanovil, že čím viac dieťa vie, zažilo a chápe, tým väčšími rodič, právny zástupca a iné za dieťa právne zodpovedné osoby musia zmeniť svoje príkazy a riadenie dieťaťa do formy pripomienok a rád a neskôr sa snažiť spolupracovať s dieťaťom ako s rovnocenným partnerom.⁸ Postupne ako dieťa dozrieva sa v posudzovaní jeho alebo jej najlepšieho záujmu pripisuje väčšia váha aj jeho alebo jej názorom. Dojčatá a veľmi malé deti majú rovnaké právo ako ostatné deti na posúdenie najlepšieho záujmu, dokonca aj vtedy, ak nie sú schopné vyjadriť svoj názor alebo hovoriť za seba ako staršie deti. Zmluvné štáty Dohovoru musia zabezpečiť primerané podmienky, vrátane zastúpenia, pre posúdenie najlepšieho záujmu dieťaťa; to isté platí aj pri deťoch, ktoré nie sú schopné vyjadriť svoj názor.

45. Výbor sa odvoláva na článok 12 ods. 2 Dohovoru, kde sa stanovuje právo dieťaťa byť vypočuté, priamo alebo prostredníctvom zástupcu, vo všetkých súdnych alebo správnych konaniach, ktoré sa ho dotýkajú (viac v kapitole V. B nižšie).

⁷ Všeobecný komentár č. 12, ods. 70-74.

⁸ Tamtiež, ods. 84.

V. Implementácia: posúdenie a určenie najlepšieho záujmu dieťaťa

46. Ako sme už uviedli vyššie, „najlepší záujem dieťaťa“ je hmotným právom, zásadou a procesným právom, ktoré sú založené na posúdení všetkých prvkov najlepšieho záujmu dieťaťa alebo detí v konkrétnej situácii. Pri posudzovaní a určovaní najlepšieho záujmu dieťaťa za účelom rozhodnutia o konkrétnom opatrení treba dodržiavať nasledujúce kroky:

- a) po prvé, v rámci konkrétneho faktického kontextu prípadu, zistiť aké sú relevantné prvky posúdenia najlepšieho záujmu dieťaťa, dať im konkrétny obsah a priradiť každému z nich váhu vo vzťahu k ostatným,
- b) po druhé, pri realizácii dodržiavať postup, ktorý zabezpečí právne záruky a riadnu aplikáciu práva.

47. Ak je potrebné dospieť k rozhodnutiu, posudzovanie a určovanie najlepšieho záujmu dieťaťa sú dva kroky, ktoré je nevyhnutné dodržať. Posúdenie najlepšieho záujmu dieťaťa sa skladá z vyhodnotenia a vyváženia všetkých prvkov nevyhnutných na prijatie rozhodnutia v konkrétnej situácii pre konkrétne jednotlivé dieťa alebo skupinu detí. Uskutočňuje ho rozhodujúca osoba alebo jej pracovníci – ak je to možné, multidisciplinárny tím – a vyžaduje si účasť dieťaťa. „Určenie najlepšieho záujmu dieťaťa“ opisuje formálny proces s prísnyimi procedurálnymi zárukami, ktorého úlohou je stanoviť najlepší záujem dieťaťa na základe posúdenia najlepších záujmov.

A. Posúdenie a určenie najlepšieho záujmu

48. Posúdenie najlepšieho záujmu dieťaťa je jedinečnou činnosťou, ktorú je treba uskutočniť v každom jednom prípade, vo svetle konkrétnych okolností každého dieťaťa alebo skupiny detí, či detí všeobecne. Okolnosti súvisia s individuálnymi charakteristikami dotknutého dieťaťa alebo detí, okrem iných je to napr. vek, pohlavie, stupeň zrelosti, skúsenosti, príslušnosť k menšinovej skupine, telesné, zmyslové alebo intelektuálne postihnutie, ako aj so sociálnym kontextom, v ktorom dieťa alebo deti žijú, napr. prítomnosť alebo absencia rodičov, či dieťa žije s rodičmi, kvalita vzťahov dieťaťa s jeho alebo jej biologickou alebo pestúnskou rodinou, prostredie, v ktorom dieťa žije, z pohľadu jeho bezpečnosti, existencia kvalitných alternatívnych prostriedkov dostupných pre rodinu, širšiu rodinu, opatrovníkov atď.

49. Určenie toho, čo je v najlepšom záujme dieťaťa, by sa malo začať posúdením konkrétnych okolností, vďaka ktorým je každé jedno dieťa jedinečné. Znamená to, že niektoré prvky sa použijú, iné zas nie, a jedinečnosť tiež ovplyvní spôsob, akým bude stanovená ich váha vo vzťahu k ostatným prvkom. Rovnaké prvky sa pri určovaní najlepšieho záujmu zohľadňujú aj ak ide o deti všeobecne.

50. Výbor považuje za užitočné pripraviť nevyčerpávajúci a nehierarchický zoznam prvkov, ktoré by rozhodujúci činitelia, poverení takýmto hodnotením, mohli začleniť do posúdenia najlepšieho záujmu dieťaťa. Nevyčerpávajúca povaha prvkov naznačuje, že je možné ísť aj ďalej a zvažovať faktory relevantné pre konkrétne okolnosti jednotlivého dieťaťa alebo skupiny detí. Treba posúdiť všetky prvky na zozname a vo svetle danej situácie im priradiť primeranú váhu. Zoznam by mal slúžiť ako konkrétne usmernenie, ale zároveň byť pružný.

51. Takýto zoznam prvkov by mal slúžiť ako usmernenie pre zmluvné štáty Dohovoru alebo rozhodujúcich činiteľov pri regulácii špecifických oblastí s vplyvom na deti, ako sú napr. zákony o rodine, adopcii, justícii pre mladistvých a prípadne iné prvky, podľa toho, aké by boli vhodné v kontexte právnej tradície. Výbor by chcel upozorniť, že pri pridávaní

prvkov do zoznamu je konečným účelom zohľadnenia najlepšieho záujmu dieťaťa zabezpečiť plné a účinné využívanie práv zakotvených v Dohovore a celistvý rozvoj dieťaťa. Prvky v rozpore s právami zakotvenými v Dohovore alebo také, ktoré by negatívne ovplyvnili práva zakotvené v Dohovore, preto nie je možné považovať za platné z pohľadu posudzovania toho, čo je pre dieťa najlepšie.

1. Prvky, ktoré je nevyhnutné zohľadniť pri posudzovaní najlepšieho záujmu dieťaťa

52. Na základe predbežných úvah Výbor zastáva názor, že pri posudzovaní a určovaní najlepšieho záujmu dieťaťa treba prihliadať na nasledujúce prvky, podľa ich relevantnosti pre danú situáciu:

a) Názory dieťaťa

53. V článku 12 Dohovoru sa stanovuje právo dieťaťa slobodne vyjadrovať názory vo všetkých záležitostiach, ktoré sa ho dotýkajú. Akékoľvek rozhodnutie, ktoré nezohľadnilo názory dieťaťa alebo im nevenovalo primeranú pozornosť zodpovedajúcu veku a úrovni vyspelosti dieťaťa, upiera dieťaťu alebo deťom možnosť ovplyvniť určenie ich najlepšieho záujmu.

54. Skutočnosť, že dieťa je veľmi malé alebo sa nachádza v zložitej situácii (napr. trpí zdravotným postihnutím, je príslušníkom menšinovej skupiny, je prisťahovalcom atď.) ho nepripravuje o právo vyjadriť svoj názor, ani neznižuje váhu názorov dieťaťa pri určovaní jeho alebo jej najlepšieho záujmu. Pri prijímaní špecifických opatrení garantujúcich deťom uplatňovanie rovnakých práv v takýchto situáciách sa postupuje na základe individuálneho posúdenia, ktoré zabezpečí úlohu dieťaťa v rozhodovacom procese a jej primerané zohľadnenie⁹ a v prípade potreby, podporu pre zabezpečenie jeho alebo jej plnej účasti na hodnotení jeho alebo jej najlepšieho záujmu.

b) Identita dieťaťa

55. Deti nie sú homogénnou skupinou, a preto je pri hodnotení ich najlepšieho záujmu treba prihliadať na ich rozmanitosť. Identita detí zahŕňa charakteristiky ako pohlavie, sexuálnu orientáciu, národnostný pôvod, vierovyznanie, kultúrnu identitu, osobnosť. I keď deti a mládež majú rovnaké univerzálne potreby, vyjadrenie týchto potrieb závisí od širokej škály osobných, fyzických, sociálnych a kultúrnych aspektov, vrátane ich rozvíjajúcich sa schopností. Právo dieťaťa na zachovanie identity je zakotvené v článku 8 Dohovoru a pri posudzovaní najlepších záujmov dieťaťa je nevyhnutné ho dodržiavať a prihliadať naň.

56. V súvislosti s náboženskou a kultúrnou identitou je napríklad pri umiestňovaní dieťaťa do pestúnskeho domova nevyhnutné dbať na zachovanie kontinuity výchovy dieťaťa a na etnické, náboženské, kultúrne a jazykové pozadie dieťaťa (čl. 20 ods. 3), pričom rozhodujúca osoba musí pri posudzovaní najlepšieho záujmu dieťaťa zohľadniť tento špecifický kontext. Rovnaké zásady platia aj pri adopcii, odlúčení alebo rozvođe rodičov. Riadne zohľadnenie najlepšieho záujmu dieťaťa znamená, že dieťa bude mať prístup ku kultúre (a jazyku, ak je to možné) svojej krajiny a rodiny pôvodu a možnosť

⁹ Pozri Dohovor OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím, čl. 2: „primerané úpravy“ sú nevyhnutné a adekvátne zmeny a prispôsobenie, ktoré nepredstavujú neúmerne alebo nadmerné zaťaženie a ktoré sa robia, ak si to vyžaduje konkrétny prípad, s cieľom zabezpečiť osobám so zdravotným postihnutím využívanie alebo uplatňovanie všetkých ľudských práv a základných slobôd na rovnakom základe s ostatnými.

získať informácie o svojej biologickej rodine, v súlade s právnymi a inými predpismi platnými v danej krajine (pozri čl. 9 ods. 4).

57. I keď zachovanie náboženských a kultúrnych hodnôt a tradícií ako časti identity dieťaťa musí byť zohľadnené, v rozpore s najlepším záujmom dieťaťa je používanie postupov, ktoré sú v nesúlade alebo v rozpore s právami zakotvenými v Dohovore. Kultúrna identita nemôže ospravedlniť alebo odôvodniť postup, ktorým by rozhodujúce osoby a orgány prispievali k pretrvávaniu tradícií a kultúrnych hodnôt upierajúcich dieťaťu alebo deťom práva zakotvené v Dohovore.

c) Zachovanie rodinného prostredia a udržiavanie vzťahov

58. Výbor upozorňuje, že v kontexte potenciálneho oddelenia dieťaťa od jeho alebo jej rodičov je nevyhnutné uskutočniť posúdenie a určenie najlepšieho záujmu dieťaťa (čl. 9, 18 a 20). Tiež zdôrazňuje, že vyššie uvedené prvky sú konkrétnymi právami a nielen prvkami určovania najlepšieho záujmu dieťaťa.

59. Rodina je základnou jednotkou spoločnosti a prirodzeným prostredím pre rast a prosperitu jej členov, najmä detí (preambula Dohovoru). Dohovor chráni právo dieťaťa na rodinný život (čl. 16). Pojem „rodina“ treba interpretovať v širokom zmysle slova – zahŕňa biologickú, adoptívnu alebo pestúnsku rodinu, ale aj širšie príbuzenstvo alebo komunitu, ak je takáto forma zaužívaná v rámci miestnych zvyklostí (čl. 5).

60. Významným prvkom systému ochrany dieťaťa je práve predchádzanie oddeleniu dieťaťa a zachovanie rodinnej jednotky. Zakotvuje ho čl. 9 ods.1, kde sa požaduje, aby „dieťa nemohlo byť oddelené od svojich rodičov proti ich vôli, okrem prípadov, keď príslušné úrady na základe súdneho rozhodnutia a v súlade s platným právom a v príslušnom jednaní určia, že takéto oddelenie je potrebné v najlepšom záujme dieťaťa“. Navyše, dieťa oddelené od jedného alebo oboch rodičov má právo „na pravidelné udržiavanie osobných vzťahov a priamych stykov s obidvoma svojimi rodičmi, ak to nie je v rozpore s jeho alebo jej najlepším záujmom“ (čl. 9 ods. 3). Toto sa tiež týka osôb s opatrovníckymi právami, právnych alebo zvykových primárnych opatrovníkov, pestúnskych rodičov a osôb, ku ktorým má dieťa silný osobný vzťah.

61. S ohľadom na závažnosť vplyvu oddelenia od rodičov na dieťa by sa takéto oddelenie malo používať výhradne ako posledné východisko, keď je dieťa ohrozené bezprostredným nebezpečenstvom ublíženia alebo v iných nevyhnutných prípadoch; oddelenie by nemalo prebehnúť bez predchádzajúceho uplatnenia všetkých dostupných opatrení, ktoré by dieťa mohli ochrániť. Okrem prípadu, kedy si oddelenie vyžaduje ochrana dieťaťa, by mal zmluvný štát Dohovoru pred uskutočnením takéhoto zásahu poskytnúť rodičom podporu pri preberaní ich rodičovskej zodpovednosti a obnove alebo zlepšení schopností rodiny postarať sa o dieťa. Ekonomické dôvody nie sú dôvodom pre oddelenie dieťaťa od jeho alebo jej rodičov.

62. Cieľom usmernenia pre náhradnú starostlivosť o deti¹⁰ je zabezpečiť, aby deti neboli zbytočne umiestňované do náhradnej starostlivosti a v prípade, že je náhradná starostlivosť nevyhnutná, aby bola poskytovaná v primeraných podmienkach rešpektujúc práva a najlepšie záujmy dieťaťa. Konkrétne „finančná a materiálna chudoba alebo podmienky priamo či nepriamo súvisiace s takouto chudobou, by nemali nikdy byť jediným dôvodom odňatia dieťa zo starostlivosti rodičov [...], ale mali by sa považovať za signál, že treba rodine poskytnúť primeranú podporu“ (ods. 15).

¹⁰ Rezolúcia Valného zhromaždenia 64/142, príloha.

63. Podobne nesmie byť dieťa oddelené od svojich rodičov z dôvodu zdravotného postihnutia samotného dieťaťa alebo rodičov.¹¹ O oddelení by sa malo uvažovať len v prípadoch, kedy pomoc rodine zameraná na zachovanie rodinnej jednotky nie je dost' účinná na to, aby pomohla predísť riziku zanedbávania alebo opustenia dieťaťa alebo ohrozeniu bezpečnosti dieťaťa.

64. V prípade oddelenia je zmluvný štát Dohovoru povinný zaručiť, aby situáciu dieťaťa a jeho alebo jej rodiny posúdil (ak je to možné) multidisciplinárny tím školených odborníkov v súčinnosti so súdmi v súlade článkom 9 Dohovoru, a uistiť sa, že žiadna iná možnosť nebude lepšie zodpovedať najlepšiemu záujmu dieťaťa.

65. Ak sa oddelenie stane nevyhnutným, rozhodujúce osoby musia zaručiť, aby dieťa, pokiaľ to nie je v rozpore s jeho alebo jej najlepším záujmom, udržiavalo spojenie a vzťahy so svojimi rodičmi a rodinou (súrodencami, príbuznými a osobami, ku ktorým má silný osobný vzťah). Pri rozhodnutiach o frekvencii a dĺžke návštev alebo iného kontaktu pri umiestnení dieťaťa mimo rodiny je nevyhnutné zohľadniť kvalitu vzťahov a potrebu ich udržiavania.

66. Ak je vzťah dieťaťa s rodičmi prerušený migráciou (rodičov bez dieťaťa alebo dieťaťa bez rodičov), treba pri posudzovaní najlepšieho záujmu dieťaťa v rámci rozhodnutí o opätovnom zjednotení rodiny prihliadať aj na povinnosť zachovania rodinnej jednotky.

67. Výbor zastáva názor, že spoločná rodičovská zodpovednosť je vo všeobecnosti v najlepšom záujme dieťaťa. Pri rozhodnutiach o rodičovskej zodpovednosti by však mal byť jediným kritériom najlepší záujem konkrétneho dieťaťa. V rozpore s najlepším záujmom dieťaťa je, ak zákon automaticky udelí rodičovskú zodpovednosť jednej alebo obojstranným stranám. Pri posudzovaní najlepšieho záujmu dieťaťa musí sudca vziať do úvahy právo dieťaťa na zachovanie jeho alebo jej vzťahu s oboma rodičmi, spolu s relevantnými prvkami danej veci.

68. Výbor podporuje ratifikáciu a vykonávanie dohovorov Haagskej konferencie o medzinárodnom práve súkromnom,¹² ktoré prispievajú k uplatňovaniu najlepšieho záujmu dieťaťa a poskytujú záruky pre jeho vykonanie v prípade, že rodičia žijú v rozdielnych krajinách.

69. V prípadoch, kedy sa rodičia alebo iný primárny opatrovník dopustia trestného činu, treba vytvoriť alternatívu k väzbe a využívať ju podľa konkrétneho prípadu, s prihliadnutím na pravdepodobný vplyv jednotlivých rozsudkov na najlepšie záujmy postihnutého dieťaťa alebo detí.¹³

70. Súčasťou zachovania rodinného prostredia je aj zachovanie väzieb dieťaťa v širšom zmysle slova. Tieto väzby sa týkajú širšej rodiny ako sú starí rodičia, strýkovia a tety, ale aj priatelia, škola a širšie prostredie, ktoré sú veľmi dôležité najmä vtedy, ak rodičia žijú oddelene na iných miestach.

d) Starostlivosť, ochrana a bezpečnosť dieťaťa

71. Pri posudzovaní a určovaní najlepšieho záujmu dieťaťa alebo detí všeobecne musí zmluvný štát Dohovoru vychádzať z toho, že je povinný zabezpečiť dieťaťu ochranu a starostlivosť nevyhnutné pre jeho alebo jej blaho (čl. 3 ods. 2). Výrazy „ochrana

¹¹ Dohovor OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím, čl. 23 ods. 4.

¹² Sem patrí č. 28 o občianskych aspektoch medzinárodných únosov detí, 1980; č. 33 o ochrane detí a spolupráci pri medzinárodnom osvojení, 1993; č. 23 o uznávaní a výkone rozhodnutí o vyživovacej povinnosti, 1973; č. 24 o zákone upravujúcom vyživovaciu povinnosť, 1973.

¹³ Pozri odporúčania Dňa všeobecnej diskusie o deťoch uväznených rodičov (2011).

a starostlivosť¹⁴ treba chápať v širokom zmysle slova, pretože ich cieľ nie je stanovený vo vymedzenom alebo negatívnom zmysle (ako napr. „chrániť dieťa pred ublížením“), ale vo vzťahu ku komplexnému ideálu zabezpečenia „blaha“ a rozvoja dieťaťa. Blaho dieťaťa všeobecne zahŕňa základné materiálne, telesné, vzdelávacie a emocionálne potreby ako aj potrebu lásky a bezpečia.

72. Emocionálna starostlivosť patrí medzi základné potreby dieťaťa; ak rodič alebo iný primárny opatrovník nenaplní emocionálne potreby dieťaťa, je nevyhnutné prijať kroky, ktoré zabezpečia, aby si dieťa bolo schopné vytvoriť bezpečné putá. Deti sa potrebujú pripútať k svojmu opatrovníkovi už vo veľmi rannom veku a takéto puto, ak je primerané, treba v priebehu času udržiavať a poskytovať tak dieťaťu stabilné prostredie.

73. Posúdenie najlepšieho záujmu dieťaťa musí zahŕňať aj vyhodnotenie bezpečnosti dieťaťa, tzn. práva dieťaťa na ochranu pred všetkými formami telesného alebo duševného násillia, zneužívania alebo ubližovania (čl. 19), sexuálneho násillia, tlaku rovesníkov, šikanovania, ponížujúceho zaobchádzania atď.¹⁴, práva na ochranu proti sexuálnemu, ekonomickému alebo inému vykorisťovaniu, drogám, práci, ozbrojeným konfliktom atď. (čl. 32-39).

74. Používanie prístupu založeného na hodnotení najlepšieho záujmu dieťaťa v rozhodovaní znamená, že bezpečnosť a integrita dieťaťa sa musia posudzovať v danom čase; uplatňovanie zásady prevencie si však žiada aj posúdenie možnosti rizika a ublíženia v budúcnosti a ďalších následkov rozhodnutia pre bezpečnosť dieťaťa.

e) Zraniteľnosť

75. Ďalším významným prvkom je zraniteľnosť dieťaťa – zdravotné postihnutie, príslušnosť k menšinovej skupine, štatút utečenca alebo žiadateľa o azyl, obeť násillia, život na ulici atď. Určenie najlepšieho záujmu dieťaťa alebo detí v zraniteľných situáciách by sa nemalo zameriavať iba na plné využívanie práv stanovených v Dohovore, ale aj na uplatňovanie ďalších ľudskoprávných noriem týkajúcich sa týchto špecifických situácií, ktoré zahŕňa Dohovor o právach osôb so zdravotným postihnutím, Dohovor o postavení utečencov a iné.

76. Najlepšie záujmy dieťaťa v špecifickej zraniteľnej situácii nebudú rovnaké ako najlepšie záujmy všetkých ostatných detí v rovnakej zraniteľnej situácii. Orgány a rozhodujúci činitelia musia zohľadniť rôzne druhy a stupne zraniteľnosti každého dieťaťa, pretože každé dieťa je jedinečné a každú situáciu treba posúdiť z pohľadu tejto jedinečnosti. Je nevyhnutné individuálne posúdiť históriu každého dieťaťa od jeho alebo jej narodenia, poveriť multidisciplinárny tím pravidelným preskúmaním posúdení a v priebehu procesu rozvoja dieťaťa odporučiť príslušné úpravy.

f) Právo dieťaťa na zdravie

77. Právo dieťaťa na zdravie (čl. 24) a najvyššiu možnú úroveň zdravotného stavu zohráva ústrednú úlohu v posudzovaní najlepšieho záujmu dieťaťa. Ak je k dispozícii viacero druhov liečby alebo ak je výsledok liečby neistý, treba zväžiť výhody v porovnaní s možnými rizikami a vedľajšími účinkami a podľa veku a zrelosti dieťaťa riadne zohľadniť jeho alebo jej názor. V tejto súvislosti by deti mali dostať primerané a vhodné informácie, ktoré im pomôžu pochopiť ich situáciu a všetky relevantné aspekty súvisiace s ich najlepším záujmom a, tam kde je to vhodné, udeliť svoj informovaný súhlas.¹⁵

¹⁴ Všeobecný komentár č. 13 (2011) o práve dieťaťa na ochranu pred všetkými formami násillia.

¹⁵ Všeobecný komentár č. 15 (2013) o práve dieťaťa na dosiahnutie najvyššej možnej úrovne zdravotného stavu (čl. 24), ods. 31.

78. Napríklad, v súvislosti so zdravím dospelujúcej mládeže Výbor¹⁶ uvádza, že zmluvné štáty Dohovoru sú povinné zabezpečiť, aby mala dospelujúca mládež v škole aj mimo školy prístup k dostatočným informáciám o zdravotnom stave a vývoji, aby bola schopná správne si zvoliť spôsob svojho správania a prístupu k zdraviu. Sem patria informácie o používaní a zneužívaní tabakových výrobkov, alkoholu a iných omamných látok, stravovaní, primerané informácie o sexuálnom a reprodukčnom zdraví a správaní, nebezpečenstve skorého tehotenstva, prevencii HIV/AIDS a chorôb prenosných pohlavným stykom. Dospelujúca mládež s psycho-sociálnymi poruchami má právo na starostlivosť a liečbu v komunite, v ktorej žije, v najširšom možnom rozsahu. V prípade nevyhnutnosti hospitalizácie alebo umiestnenia do rezidenčného zariadenia treba pred prijatím rozhodnutia posúdiť najlepší záujem dieťaťa a rešpektovať jeho alebo jej názor; to isté platí aj pre mladšie deti. Zdravie dieťaťa a možnosti liečby môžu byť tiež súčasťou posúdenia najlepšieho záujmu dieťaťa ako základu pre ďalšie druhy zásadných rozhodnutí (napr. pre udelenie trvalého pobytu z humanitárnych dôvodov).

g) Právo dieťaťa na vzdelanie

79. V najlepšom záujme dieťaťa je, aby malo prístup k bezplatnému kvalitnému vzdelaniu, vrátane vzdelávania v ranom detstve, non-formálneho alebo neformálneho vzdelávania a súvisiacich činností. V súvislosti so vzdelaním musia všetky rozhodnutia o opatreniach a krokoch týkajúcich sa špecifického dieťaťa alebo skupiny detí rešpektovať najlepší záujem dieťaťa. Na podporu vzdelávania, alebo kvalitnejšieho vzdelávania, pre viac detí musia zmluvné štáty Dohovoru zabezpečiť dostatok dobre pripravených učiteľov a ďalších odborných pracovníkov pôsobiacich v rôznych vzdelávacích prostrediach, vytvárať prostredia ústretové voči deťom, podporovať používanie vhodných metód učenia a vyučovania, a zároveň prihliadať aj na skutočnosť, že vzdelanie nie je iba investíciou do budúcnosti, ale zároveň možnosťou na rozvíjanie naplňajúcich radostných činností, rozvoj rešpektu, účasti a naplnenie ambícií. Reakcia na tieto požiadavky a posilnenie zodpovednosti detí za prekonanie obmedzení vyvolaných zraniteľnosťou akéhokoľvek druhu, bude v ich najlepšom záujme.

2. Využitie prvkov v posudzovaní najlepšieho záujmu dieťaťa

80. Treba dôrazne pripomenúť, že základné posúdenie najlepšieho záujmu dieťaťa je všeobecným posúdením všetkých relevantných prvkov najlepšieho záujmu dieťaťa, ktorých váha vzájomne od seba závisí. Pre každý prípad sa nebudú hodiť všetky prvky a jednotlivé prvky sa v rôznych prípadoch dajú využívať rozmanitými spôsobmi. Obsah každého prvku sa pri každom dieťati aj prípade bude líšiť v závislosti od druhu rozhodnutia a konkrétnych okolností. Rovnako sa bude líšiť aj dôležitosť každého prvku v celkovom posúdení.

81. V špecifických prípadoch a okolnostiach si prvky posúdenia najlepšieho záujmu môžu dokonca vzájomne odporovať. Napríklad, zachovanie rodinného prostredia môže byť v rozpore s potrebou chrániť dieťa pred rizikom násillia alebo zneužívania zo strany rodičov. V takýchto situáciách je treba jednotlivé prvky posúdiť podľa ich vzájomnej váhy a nájsť riešenie, ktoré najlepšie zodpovedá najlepšieho záujmu dieťaťa alebo detí.

82. Nesmie sa pritom zabúdať na to, že účelom posúdenia a určenia je vymedzenie najlepšieho záujmu dieťaťa, aby dieťa mohlo v plnej miere a účinne využívať a uplatňovať práva zakotvené v Dohovore a jeho Opčných protokoloch a bol zabezpečený jeho alebo jej celistvý rozvoj.

¹⁶ Všeobecný komentár č. 4 (2003) o zdraví a rozvoji dospelujúcich v kontexte Dohovoru o právach dieťaťa.

83. Môžu sa vyskytnúť situácie, kedy bude potrebné posúdiť faktory „ochrany“ s vplyvom na dieťa (napr. také, ktoré by mohli implikovať obmedzenie práv) vo vzťahu k opatreniam zameraným na „zmocnenie“ (implikujúcim plné využívanie a uplatňovanie práv bez akýchkoľvek obmedzení). V takýchto situáciách by mal byť pre ich vyváženie smerodajným vek a zrelosť dieťaťa. Pri posudzovaní zrelosti dieťaťa treba prihliadať na úroveň telesného, emocionálneho, kognitívneho a sociálneho rozvoja dieťaťa.

84. Nesmie sa zabúdať na to, že schopnosti dieťaťa sa postupom času vyvíjajú. Rozhodujúce osoby by preto mali uvažovať nad opatreniami, ktoré bude možné revidovať alebo prispôbiť vývoju a neprijímať definitívne a nezvratné rozhodnutia. S ohľadom na to by mali posudzovať nielen telesné, citové, vzdelávacie a iné potreby v konkrétnom momente rozhodnutia, ale aj možné scenáre vývoja dieťaťa a analyzovať ich z krátkodobého aj dlhodobého hľadiska. V tomto kontexte by rozhodnutia mali posudzovať kontinuitu a stabilitu situácie dieťaťa v prítomnosti aj v budúcnosti.

B. Procedurálne záruky pre garanciu vykonávania najlepšieho záujmu dieťaťa

85. Správne vykonávanie práva dieťaťa na prvoradé zohľadnenie jeho alebo jej najlepšieho záujmu si vyžaduje prijatie a dodržiavanie určitých procedurálnych záruk ústretových voči deťom. Koncepcia najlepšieho záujmu dieťaťa je sama o sebe procesným postupom (pozri ods. 6 písm. b) vyššie).

86. Zatiaľ čo verejné orgány a organizácie prijímajúce rozhodnutia s vplyvom na deti musia konať v súlade s povinnosťou posúdenia a určenia najlepšieho záujmu dieťaťa, od osôb, ktoré bežne prijímajú rozhodnutia týkajúce sa detí (napr. rodičov, opatrovníkov, učiteľov atď.) sa neočakáva, že budú prísne dodržiavať tento postup, i keď aj rozhodnutia prijímané v každodennom živote musia rešpektovať a odrážať najlepšie záujmy dieťaťa.

87. Zmluvné štáty Dohovoru musia zaviesť pre rozhodnutia s vplyvom na dieťa formálne procesy na posúdenie a určenie najlepšieho záujmu dieťaťa s prísnyimi procedurálnymi ochranami, ktoré budú zahŕňať aj mechanizmy na hodnotenie výsledkov. Zmluvné štáty Dohovoru musia vytvoriť transparentné a objektívne procesy pre všetky rozhodnutia prijímané zákonodarcami, sudcami alebo správnyimi orgánmi, najmä v oblastiach s priamym vplyvom na dieťa alebo deti.

88. Výbor vyzýva zmluvné štáty Dohovoru a všetky osoby, ktoré zo svojej pozície posudzujú a určujú najlepší záujem dieťaťa, aby venovali pozornosť nasledujúcim ochranám a zárukám:

a) Právo dieťaťa na vyjadrenie názoru

89. Základným prvkom procesu je komunikácia s deťmi, ktorá im umožní zmysluplnú účasť a odhalí ich najlepšie záujmy. Komunikácia by mala zahŕňať informovanie detí o procese a možných udržateľných riešeniach a službách, ale aj zber informácií od detí a snahu o spoznanie ich názoru.

90. Ak dieťa chce vyjadriť svoj názor a ak toto právo naplňa prostredníctvom svojho zástupcu, zástupca je povinný presne komunikovať názory dieťaťa. V situáciách, kedy sú názory dieťaťa v rozpore s názormi jeho alebo jej zástupcu, treba vytvoriť postup, ktorý v prípade potreby umožní dieťaťu prístup k zodpovednému orgánu prostredníctvom osobitného zástupcu (napr. opatrovníka *ad litem*).

91. Postup posudzovania a určovania najlepšieho záujmu detí ako skupiny sa do určitej miery líši od postupu týkajúceho sa jedného dieťaťa. Keď ide o záujmy veľkej skupiny detí, vládne inštitúcie musia nájsť spôsob na vypočutie názorov reprezentatívnej vzorky

detí a pri plánovaní opatrení alebo prijímaní legislatívnych rozhodnutí s priamym alebo nepriamym vplyvom na skupinu musia na vyjadrené názory riadne prihliadať, aby zaručili pokrytie všetkých kategórií detí. Existuje mnoho spôsobov ako tieto vypočutia uskutočňovať – detské parlamenty, organizácie vedené deťmi, zväzy detí alebo iné reprezentatívne orgány, diskusie v školách, webové stránky sociálnych sietí atď.

b) Zistenie faktov

92. Fakty a informácie relevantné pre konkrétny prípad musia získavať dobre vyškolení odborní pracovníci, ktorí budú schopní zistiť všetky prvky nevyhnutné pre posúdenie najlepšieho záujmu dieťaťa. V rámci tohto postupu sa môže okrem iného využívať rozhovor s osobami blízkymi dieťaťu, ďalšími ľuďmi, ktorí sú v každodennom kontakte s dieťaťom, so svedkami určitých udalostí atď. Získané informácie a údaje treba pred použitím v posúdení najlepšieho záujmu dieťaťa alebo detí overiť a analyzovať.

c) Vnímanie času

93. Deti a dospelí nevnímajú plynutie času rovnako. Odklady a zdĺhavé rozhodovanie výrazne negatívne ovplyvňujú vyvíjajúce sa deti. S ohľadom na to sa odporúča, aby mali postupy a procesy s vplyvom na deti prioritu a riešili sa v čo najkratšom čase. Načasovanie rozhodnutia by malo podľa možností zodpovedať tomu, ako ho dieťa vníma ako prospešné a prínosné pre seba, pričom rozhodnutia treba v primeraných intervaloch revidovať podľa rozvíjajúcej sa schopnosti dieťaťa vyjadriť svoj názor. Všetky rozhodnutia o starostlivosti, umiestnení a ostatné opatrenia týkajúce sa dieťaťa treba pravidelne revidovať z hľadiska vnímania času a rozvíjajúcich sa schopností a vývoja (čl. 25).

d) Kvalifikovaní odborní pracovníci

94. Deti sú rozmanitou skupinou, každé z nich má vlastné charakteristiky a potreby, ktoré môžu primerane posúdiť len odborní pracovníci s príslušnými znalosťami z oblasti vývoja detí a dospelých. Aj to je dôvod, prečo by mali posudzovanie vykonávať v priateľskej a bezpečnej atmosfére odborníci na detskú psychológiu, vývoj dieťaťa a iné relevantné oblasti ľudského a spoločenského rozvoja, ktorí majú skúsenosti s prácou s deťmi a sú schopní objektívne posúdiť získané informácie. Najlepšie záujmy dieťaťa by mal podľa možností posudzovať multidisciplinárny tím odborníkov.

95. Posúdenie následkov alternatívnych riešení sa musí odvíjať od všeobecných poznatkov (napr. z oblastí práva, sociológie, vzdelávania, sociálnej práce, psychológie, zdravia atď.) o pravdepodobných následkoch každého možného riešenia pre dieťa s ohľadom na jeho alebo jej individuálne charakteristiky a minulé skúsenosti.

e) Právne zastúpenie

96. Dieťa bude počas formálneho posudzovania a určovania jeho alebo jej najlepšieho záujmu na súdoch a podobných orgánoch potrebovať primerané právne zastúpenie. Konkrétne, v prípadoch, kedy dieťa vstúpi do správneho alebo súdneho konania zahŕňajúceho určenie jeho alebo jej najlepšieho záujmu, by mu mal byť okrem opatrovníka alebo zástupcu jeho alebo jej názorov poskytnutý aj právny zástupca, najmä vtedy, ak pri rozhodovaní hrozí potenciálny konflikt záujmov medzi stranami.

f) Právne zdôvodnenie

97. Každé rozhodnutie o dieťati alebo týkajúce sa dieťaťa musí byť motivované, odôvodnené a vysvetlené, aby bolo možné takto preukázať, že bolo dodržané právo dieťaťa na posúdenie a prvoradá zohľadnenie jeho alebo jej najlepšieho záujmu. V motivácii musia byť explicitne uvedené všetky faktické okolnosti týkajúce sa dieťaťa, aké prvky sa pri

posudzovaní najlepšieho záujmu považovali za relevantné, obsah jednotlivých prvkov v konkrétnom prípade a spôsob ich váženia pri určovaní najlepšieho záujmu dieťaťa. Ak sa rozhodnutie líši od názoru dieťaťa, treba jednoznačne uviesť dôvod. Ak sa vo výnimočných prípadoch stane, že zvolené riešenie nie je v najlepšom záujme dieťaťa, treba jasne uviesť dôvody, ktoré preukážu, že napriek výsledku bolo dodržané právo dieťaťa na prvoradé zohľadnenie jeho alebo jej najlepšieho záujmu. Za dostatočné sa nepovažuje uviesť, že iné záujmy mali väčšiu váhu než najlepší záujem dieťaťa; všetky záujmy treba explicitne špecifikovať vo vzťahu k danému prípadu a vysvetliť, prečo majú v danej veci väčšiu váhu. Odôvodnenie musí tiež dôveryhodne demonštrovať, prečo najlepší záujem dieťaťa nebol dostatočne silný na to, aby zavážil viac než ostatné záujmy. Ďalej treba zohľadniť okolnosti, za akých je najlepší záujem dieťaťa najdôležitejším hľadiskom (pozri ods. 38 vyššie).

g) Mechanizmy na preskúmanie a revíziu rozhodnutí

98. Zmluvné štáty Dohovoru by mali vo svojich právnych systémoch vytvoriť mechanizmy na odvolanie sa alebo revíziu rozhodnutí týkajúcich sa detí v prípade, že rozhodnutie budí zdanie, že nebolo prijaté v súlade riadnym postupom posudzovania a určovania najlepšieho záujmu dieťaťa alebo detí. Vždy by mala existovať možnosť požiadať o preskúmanie rozhodnutia alebo možnosť odvolať sa proti takémuto rozhodnutiu na národnej úrovni. S mechanizmami treba dieťa zoznámiť a sprístupniť ich priamo dieťaťu alebo jeho alebo jej právnomu zástupcovi, ak sa má za to, že neboli rešpektované procedurálne záruky, fakty sú nesprávne, posúdenie najlepšieho záujmu dieťaťa nebolo adekvátne uskutočnené alebo iným záujmom bola prisúdená príliš veľká váha. Orgán, ktorý bude skúmať rozhodnutie, musí zohľadniť všetky tieto aspekty.

h) Hodnotenie vplyvu na práva dieťaťa (CRIA - z angl. Child-rights impact assessment)

99. Ako sme už spomínali vyššie, prijímanie všetkých vykonávacích opatrení by malo prebiehať podľa postupu, ktorý zaručí, že sa najlepší záujem dieťaťa bude považovať za prvoradé hľadisko. CRIA dokáže prognózovať vplyv navrhovanej politiky, predpisu, legislatívy, rozpočtu alebo iných správnych rozhodnutí s vplyvom na dieťa a využívanie práv dieťaťa, a preto by malo dopĺňať nepretržité monitorovanie a vyhodnocovanie vplyvu opatrení na práva detí.¹⁷ CRIA musí byť zabudované do procesov štátu na všetkých úrovniach už na počiatku prípravy politik a iných všeobecných opatrení, pretože len tak bude možné zaručiť dobré riadenie z hľadiska dodržiavania práv dieťaťa. Pri uskutočňovaní CRIA je možné použiť rôzne metódy a postupy. V každom prípade však musia používať ako rámec Dohovor a jeho Opčné protokoly, najmä preto, aby hodnotenia boli podložené základnými zásadami a osobitne vnímali diferencovaný vplyv zvažovaných opatrení na deti. Samotné hodnotenie vplyvu môže vychádzať zo vstupov získaných od detí, občianskej spoločnosti, expertov, ministerstiev, akademického výskumu a skúseností zdokumentovaných v danej krajine alebo inde. Výsledkom analýzy by mali byť odporúčania pre úpravy, alternatívy a zlepšenia. Odporúčania by mali byť verejne prístupné.¹⁸

¹⁷ Všeobecný komentár č. 16 (2013) o povinnostiach štátu v súvislosti s vplyvom odvetvia obchodu na práva detí, ods. 78-81.

¹⁸ Štáty môžu postupovať podľa Správy špeciálneho spravodajcu OSN pre právo na potraviny o zásadách hodnotenia vplyvu obchodu a investičných dohôd na ľudské práva (A/HRC/19/59/Add.5).

VI. Šírenie

100. Výbor odporúča zmluvným štátom Dohovoru, aby tento všeobecný komentár plošne distribuovali parlamentom, vládam a súdnictvu na národnej aj miestnej úrovni. Treba s ním zoznámiť aj deti, vrátane exkludovaných detí, všetkých odborných pracovníkov pracujúcich s deťmi (vrátane sudcov, právnikov, učiteľov, opatrovníkov, sociálnych pracovníkov, zamestnancov štátnych alebo súkromných sociálnych inštitúcií, zdravotníkov, atď.) a širokú občiansku spoločnosť. Všeobecný komentár treba na tieto účely preložiť do relevantných jazykov a pripraviť verzie ústretové/ vhodné pre deti. Zmluvné štáty Dohovoru by mali usporiadať konferencie, semináre, workshopy a iné podujatia, ktoré sa zamerajú na výmenu osvedčených postupov a najlepších spôsobov ich vykonávania. Zároveň by sa všeobecný komentár mal stať súčasťou formálneho úvodného a priebežného vzdelávania všetkých príslušných odborných a technických pracovníkov.

101. Vo svojich pravidelných správach Výboru by sa zmluvné štáty Dohovoru mali zaoberať výzvami, ktorým musia čeliť, a opatreniami, ktoré prijali za účelom aplikácie práva dieťaťa na prvoradé zohľadnenie jeho alebo jej najlepšieho záujmu vo všetkých súdnych a správnych rozhodnutiach a iných postupoch týkajúcich sa dieťaťa ako jednotlivca, ako aj všetkými etapami prijímania vykonávacích opatrení týkajúcich sa detí všeobecne alebo detí ako špecifickej skupiny.